

Interview med universitetshistoriker Fredrik W. Thue om humanioras fødekæde

Oslo d. 29. september 2007 ved Jesper Eckhardt Larsen

JEL: Hvad er din umiddelbare holdning til ideen om en humanistisk fødekæde?

FWT: Jo – en form for økosystem er en passende metafor for humanioras rolle i samfundet. Humaniora “bruges” ikke af aftagergrupper, men former nogle personer, som har visse funktioner i samfundet.

JEL: Kan du sige noget om denne fødekædes udvikling?

FWT: Den opstod jo som en art sekulær åndelighed som afløser for kirken. BILDINGS-ideologien er en frigørelse af videnskaben fra teologien. Dette var det første brud. Det andet brud var overgangen fra det filologiske lærdomsregime til en art kulturkonsum. Denne nyere udvikling er fulgt af en svækkelse af forbindelsen imellem skolen og universitetet. Humaniora i skolen, f.eks. de nyere sprogfag, opfattes mere som en forberedelse til et turistbesøg, end som en indføring i en europæisk kulturarv, som det var tidligere. Men også den anden vej, fra universitetet til skolen svækkes forbindelsen, idet der var forholdsvis færre humanister, der fik arbejde i skolen. I stedet indtrådte der en optagethed af forskning. Som svar på en pædagogisk funktionstømning ville alle universitetshumanisterne have forskerstatus.

FWT: Den nyere udvikling i humaniora omfatter en lavkonjunktur i de tidlige 1980'erne, hvor de studerendes interesser blev mere og mere erhvervsrettede og utilitaristiske. Business-fagene boomed som aldrig før. Og humaniora var set som lange uddannelser, der førte til en lav løn. Dette blev afløst af en ny højkonjunktur i 1990'erne, hvor de studerende strømmede til humaniora. Opfattelsen var vel, at det var bedre at uddanne sig end at gå arbejdsløs. Og dette boom var ikke erhvervsrettet. Det var typisk fag som litteraturvidenskab, religionssociologi, kunsthistorie og filosofi, der

fik den største tilstrømning. Da jeg skrev historien om humaniora ved Bergens Universitet kunne jeg iagttage en ændring af særligt den indre del af byen til et kulturkonsums paradys – med små alternative teaterscener og digtoplæsninger på små cafeer. Jeg har funderet på, om humaniora på dette tidspunkt kommer tilbage som en postindustrial konsum – som bl.a. den amerikanske sociolog Daniel Bell beskriver det i bogen “The Cultural Contradictions of Capitalism.”

JEL: Men er de humaniorastuderende erhvervsrettede i dag?

FWT: Nej ikke i Norge. Men jeg er lidt i tvivl om hvor absolut dette skal opfattes. Der er tegn, som kan tyde på, at de studerende er ved at blive mere erhvervsrettede efter indføringen af Kvalitetsreformen (August 2002), men dette er en meget ny udvikling i Norge. Det er endnu vanskeligt at sige om dette medfører en varig ændring af humanioras situation. Det er jo ellers ganske typisk for efterkrigstiden, at vi har været vidne til en oscillering mellem “risikovillighed” og erhvervsorientering i de studerendes adfærd: i perioden lige efter krigen var studentertallene ved historisk-filosofisk fakultet rekordhøje, i 1950erne indtrådte en reaktion med meget stærk erhvervsorientering blandt de små studenterkuld, derefter en risikovillighed, efterfulgt af lavkonjunktur i 1980erne osv. Det er et interessant paradoks: de store kuld virker mere risikovillige end de små, måske fordi de forudgående store kuld har mættet arbejdsmarkedet, når de små kuld kommer.

JEL: Er dette udtryk for strukturelle problemer i uddannelsessystemet?

FWT: Nej. De studerende stemmer med fødderne – og dette skaber et uforudsigeligt marked. I 1960erne blev den første eksplosion i antallet af filologiske studerende opsuget af en tilsvarende udbygning af skoleværket. På den tid var der undersøgelser, der viste, at 60% af en ny årgang filologiske kandidater var i arbejde inden der var gået to uger. Man kan sige, at hele det humanistiske økosystem udvidede sig på en gang. Og universitetsuddannelserne indrettede sig på dette tidspunkt netop efter den højere skoles behov. Et grundfag gav mulighed for at undervise i den almindelige skole, mens et mellemfag rettede sig imod en funktion i gymnasiet. I 1940ernes og 1950ernes Bergen var det typisk at se, hvordan humanistiske undervisere med forskningstalant først gik ud til en lærerfunktion i skolen – og derfra erhvervede sig en doktorgrad og senere måske fik en stilling ved universitetet. Der var tale om en integreret kultur imellem skoleverden og universitetet. Herimod kan man med stor sikkerhed sige, at dem, der ender på skolen i dag kommer ikke på universitetet senere.

FWT: Med hensyn til afsætningen af kandidater er der en selvforstærkende dynamik på arbejdsmarkedet. En vis gruppe med en bestemt uddannelse fra universitetet vil typisk rekruttere flere af samme slags når de selv er vel-etablerede. Dette rejser spørgsmålet om forholdet imellem et professionsuniversitet og det vi måske kunne kalde et "postprofessionelt" universitet. De studerende kommer i hvert fald ind med meget uklare forventninger. Koblingen til arbejdsmarkedet er løs. Der er tale om en dobbelt dynamik. Indadtil sker en kraftig professionalisering af forskere. Udadtil sker der en deprofessionalisering. Uddannelserne er en forberedelse til hvad? Ofte er universitetet selv den eneste oplagte vej for en karriere. På den anden side må man sige, at i den grad, studenterne kommer til universitetet med meget faste forventninger til en jobfunktion fra ethvert studie, vil humanisterne i nogen grad være taberne.

JEL: Men hvilke funktioner har humanisterne så?

FWT: Den brede form for kulturkonsum er vokset. Antallet af kunstudstillinger, museer, livsstilsprægede varerhuse og cafeer med bøger er steget. Den humanistiske dannelse er demokratiseret. Der er tale om et meget bredere kulturpublikum.

JEL: Men er der tale om en overfladiskhed som Adorno diagnosticerer som halvdannelsen i kapitalismen?

FWT: Ja, måske i en vis grad; den gamle polarisering imellem de dannede og masserne er blevet afløst af en middlebrow kultur. Denne kultur bevæger sig ud af privatheden og ind det offentlige kulturrum.

JEL: Er dette den såkaldte oplevelsesøkonomi?

FWT: Man kan spørge, hvor egnede de nye humanister er til at indgå i denne nye kultur. Tidligere var der en mere udpræget pædagogisk kultur hos humanisterne. De var så at sige selvkrevne som folkeoplysere. I den filologiske lærdomskultur var der en tæt fødekæde imellem universitetshumanisten og folkeoplysningen. Men de nye højt specialiserede humanister. Hvor egnede er de til den rolle?

FWT: Man kan overordnet sige, at universitetet stadig i høj grad er rettet imod funktioner i det offentlige. Både de samfundsvidenskabelige fakulteter og de humanistiske er på sin vis påfaldende statsorienterede. I Norge går en overvejende del af humanisterne ind i en ekspansiv offentlig kultursektor, og skolen står selvfølgelig endnu centralt i humanisternes arbejdsmarked.

Men denne realitet er på en mærkelig måde fortrængt fra universitetshumanisternes bevidsthed.

JEL: Et helt andet spørgsmål er selve den humanistiske videns funktion. Du skriver i din historie om humaniora ved Bergens Universitet, at der med postmodernismen bliver tale om, at humanistisk kulturviden bliver en strategisk resurse. Kan du kommentere dette synspunkt?

FWT: Fra 1945 til 1960 bliver der, som jeg også beskriver det i min doktorafhandling (*In Search of a Democratic Social Order: The Americanization of Norwegian Social Scholarship, 1918-1970*, Oslo: Unipub 2006), tale om at samfundvidenskaberne vinder konkurrencen om at kunne beskrive samfundsudviklingen på den mest adækvate måde. Fra filosofien tager sociologien over opgaven at give en totaliserende, kritisk refleksion om videnskabens rolle i samfundet. Habermas betegner med ideen om en frigørende viden samfundsvidenskaben som den afgørende indsigt for politisk handlen. Men nu er det som om samfundsvidenskaben hænger fast – og humaniora er blevet de centrale diagnosefag. De leverer kulturanalyser og kulturviden, der er blevet strategisk for at forstå udviklingen. Bare et eksempel kunne være islameksperter – eller den feltorienterede socialantropolog som kan levere helt ny viden om vores egen kultur. Et feltstudie af indvandreres livsverden i Oslo kan være lige så eksotisk for en nordmand som tidligere tiders antropologi.

FWT: Et andet felt er det, man kunne kalde dannelsen af en smagsavantgarde. Det at udtale sig kvalificeret om nye kulturprodukter er blevet en slags "profession".

FWT: Med hensyn til ideen om et almendannende universitet som du argumenterer for med utgangspunkt i det amerikanske liberal arts college synes jeg godt det kan ende lidt kynisk: vær så god – hermed er du ultimativt almendannet og så må du for øvrigt klare dig selv.

JEL: Tak for en sober kommentar til min egen kæphest. Og tak for intervjuet!

Frederik W. Thue: F. 1965, cand. philol. fra UiB 1992 (historie, statsvidenskab, filosofi), dr. philos. 2006.

Medforfatter av Universitetet i Bergens historie 1993-94, amanuensis (vikar) ved historiestudiet, Høgskolen i Telemark 1994-95, stipendiat ved Historisk institutt, Universitetet i Oslo 1997-2001, forsker ved Forum for universitetshistorie siden 2002, medforfatter av bind 4 av UiOs historie (1945-1975) fra 2006. Medlem av redaksjonen for Nytt Norsk Tidsskrift siden 1994. Väsentligste publikasjoner: Det humanistiske fagfeltets historie, i Universitetet i Bergens historie, Bergen 1996, Empirisme og demokrati: Norsk samfunnsforskning som etterkrigsprosjekt, Oslo 1997, In Search of a Democratic Social Order: The Americanization of Norwegian Social Scholarship, 1918-1970, Oslo: Unipub 2006.